

អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ

ក្នុងរជ្ជកាល នរោត្តមសីហម

(The Cambodian Literature during the Neoroyalist Period)

by KHING Hoc Dy

ដោយ បណ្ឌិត **ឃីង ហុក ឌី**

អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ នៅមជ្ឈមណ្ឌលជាតិ ស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្ត្រ ក្រុង ប៉ារីស សាស្ត្រាចារ្យ អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរនៅ
វិទ្យាស្ថានជាតិ ភាសា និងអរិយធម៌ បូព៌ា ប្រទេស ក្រុង ប៉ារីស

អក្សរសិល្ប៍ ចាប់តាំងពីពាក់កណ្តាល សតវត្ស ទី២០ មក បាន ទទួលការរីករាលដាល ជា ច្រើនលើក ច្រើនគ្រា ដោយទាក់ទងយ៉ាងជិតស្និទ្ធនឹង នឹង ស្ថានភាពប្រទេស ក្នុងវិស័យ នយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច សង្គមបរិយាកាស និងប្រព័ន្ធរដ្ឋបាលនានា ។ ការផ្លាស់ប្តូរ នយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច សង្គម ជាញឹកញាប់ ធ្វើអោយអក្សរសិល្ប៍ ខ្មែររីករាលដាលទៅតាមចង្វាក់ វណ្ណៈ អ្នកដឹកនាំ ។ ក្នុងដំណាក់កាល នយោបាយនីមួយៗ រដ្ឋអំណាច បានផ្លាស់ប្តូររដ្ឋ ធម្មនុញ្ញ ដោយចាប់ផ្តើមច្រើនជាតិ អោយស្របនឹងបន្ទាត់ មនោគមវិជ្ជា ក្នុងសម័យនានា ។ ចាប់ពី ការព្រមព្រៀង រវាង រដ្ឋាភិបាល រដ្ឋ កម្ពុជា (អតីត សាធារណរដ្ឋ ប្រជាមានិត កម្ពុជា ដែលមាននិទ្ទាការ ជាប់នឹងហាណូយ) បានចុះហត្ថលេខា នៅ ថ្ងៃ២៣ តុលា ១៩៧១ នៅ ទីក្រុងប៉ារីស ក្រោមអធិបតីភាព នៃអង្គការ សហប្រជាជាតិ ។ ការបោះឆ្នោត ជា សកល បានធ្វើឡើង នៅ ខែឧសភា ១៩៧៣ តែគ្មាន ការ ចូលរួមចំណែក ពី ខ្មែរ ក្រហម (កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ) ។ សភាជាតិ បាន បដិសន្ធិឡើង ហើយ រដ្ឋធម្មនុញ្ញថ្មី ត្រូវបាន សភា អនុម័ត នៅ ភ្នំពេញ ថ្ងៃទី២១ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៧៣ នាសម័យ ប្រជុំពេញអង្គ លើកទី២ ហើយ បាន ទទួល ព្រះហត្ថលេខា ពី សម្តេច ព្រះបាទនរោត្តម សីហម នៅ ថ្ងៃ២៤ កញ្ញា ១៩៧៣ ។ ក្នុង មាត្រា ១ នៃ រដ្ឋ ធម្មនុញ្ញ បញ្ជាក់ថា៖ << ប្រទេស កម្ពុជា ជាព្រះរាជាណាចក្រ ដែល ព្រះ មហាក្សត្រ ទ្រង់ប្រតិបត្តតាមរដ្ឋធម្មនុញ្ញនិងតាមលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ សេរីពហុបក្ស>> ។ ក្នុងមាត្រា៥ ចែងថា៖ << ភាសានិង អក្សរ ដែល ប្រើ ជា ផ្លូវការ គឺ ភាសា និង អក្សរ ខ្មែរ >> ហើយ ក្នុង មាត្រា៧ ចែងថា៖ << ព្រះមហាក្សត្រ កម្ពុជា ទ្រង់គ្រង រាជសម្បត្តិ ប៉ុន្តែ ទ្រង់មិន កាន់អំណាច ឡើយ >> ។ ប្រទេស កម្ពុជា បានត្រឡប់ ទៅ ជា

ព្រះរាជាណាចក្រ កម្ពុជា វិញដោយ មាន សម្តេច ព្រះបាទនរោត្តម សីហនុវរ្ម័ន ឡើងសោយ រាជជាលើកទី២ ។ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ដឹកនាំដោយនាយករដ្ឋមន្ត្រី២ រូប គឺ សម្តេច ក្រុមព្រះ នរោត្តម រាណបូទិ៍ និង សម្តេច ហ៊ុន សែន ហើយក្រសួងនីមួយៗ មាន រដ្ឋមន្ត្រី២ រូប គឺ មួយជា សមាជិក គណៈបក្ស ហ៊ុនសិន ប៊ុច និង មួយទៀត ជាសមាជិក គណៈបក្ស ប្រជាជនកម្ពុជា (អតីត គណៈកម្មុយនិស្តខ្មែរ) ។ បន្ទាប់ពី រដ្ឋប្រហារ ដោយនាយក រដ្ឋមន្ត្រីទី២ ហ៊ុនសែន នៅ ខែកក្កដា ១៩៧៧ បានធ្វើអោយ រដ្ឋមានផលវិបាក ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចយ៉ាងខ្លាំង អាស្រ័យ ដោយប្រទេស ជាអ្នកផ្តល់ជំនួយ នានាផ្តាច់ ឬផ្អាកជំនួយ មួយគ្រាសិន ។ ដោយ ការ រឹតរួត អន្តរជាតិ ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច និង នយោបាយយ៉ាងនេះ បានធ្វើអោយសមាជិក ហ៊ុនសិនប៊ុច ដែលរៀន ខ្លួននៅ ប្រទេស ថៃ និងបរទេស ព្រមទាំងសមាជិក សមរង្សីមានលទ្ធភាពត្រឡប់មកភ្នំពេញ វិញដើម្បីចូលរួមក្នុងការ បោះឆ្នោតសភានៅ ថ្ងៃ២៦ កក្កដា ១៩៧៨ ។ ចំនួនតំណាងរាស្ត្រ ទាំងអស់មាន១២២ រូប ។ ចំណែក អំណាចនីតិបញ្ញត្តិ មាន សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុនសែន និងរដ្ឋ មន្ត្រី ក្នុងក្រសួង នីមួយៗ អបដោយ រដ្ឋលេខា ធិការ ២ រូប ព្រមទាំង មានជំនួយ ដោយ អនុរដ្ឋលេខា៤រូបទៀត ។ រួមសេចក្តីមកគឺមានទាំងអស់៨២ រដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋលេខាធិការ ហើយនិង១៣២ អនុរដ្ឋលេខាធិការ ។

ទាំងនេះ បាន សេចក្តីថា នៅរយៈទសវត្សចុងក្រោយ នៃ សតវត្សទី២០ នេះ ឃើញ មាន ការ ផ្លាស់ប្តូរ នយោបាយ ជាច្រើនដង មក ហើយ តើ អក្សរ សិល្ប៍ខ្មែរ បាន ធ្វើវិវត្តន៍ តាមចង្វាក់នយោបាយប្រទេស ឬយ៉ាងណា?

១) អក្សរសិល្ប៍នៅឆ្នាំ១៩៩០ ដល់១៩៩៣

ឆ្នាំ ១៩៧០ គឺ ជា ឆ្នាំ ដែល យើងត្រូវ កត់ ចារឹក សំគាល់ ទុកជា សភាពការណ៍ មួយ សំខាន់ នៃស្រុកខ្មែរ ព្រោះ រដ្ឋាភិបាល នៃ រដ្ឋកម្ពុជា ភ្នំពេញ និងរដ្ឋាភិបាល ចំរុះ កំពុង តែរិះ រក មធ្យោបាយ នានា ទាំងផ្លូវទូត ទាំងផ្លូវ នយោបាយ ដើម្បី ធ្វើ ដំណើរ ទៅរក សន្តិភាព ។ ចាប់តាំងពីពេលនេះមក អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ ហាក់ដូចជាបិតនឹង មួយកន្លែង ចាំនូវ ដង្ហើមថ្មីមួយ ទៀត ដើម្បីនឹងជំរុញ បោះជំហាន ទៅ មុខទៀត ។ នៅ ក្នុងរយៈពេល នេះ គ្រឹះស្ថានផ្លូវការនានា ដូចជា << អាគារបោះពុម្ពផ្សាយវប្បធម៌ គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពបដិវត្ត >> ។ល។ បានបោះពុម្ព ផ្សាយឡើងវិញ នូវ អត្ថបទ អក្សរសិល្ប៍ នៅ សម័យសង្គមរាស្ត្រ និយម (១៩៥៥-១៩៧០) និងសម័យ សាធារណរដ្ឋ (១៩៧០-១៩៧៥) ។ ឯចំណែក គ្រឹះស្ថាន បោះ ពុម្ព ឯកជន នានា ក៏ចាប់ បដិសន្ធិ ឡើង ដែរ ហើយបាន បោះពុម្ព អត្ថបទ អក្សរសិល្ប៍

នៅសម័យមុនៗ គឺក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៥៥-១៩៧៤ មានសិក្សាកថា ប្រលោមលោក កម្រង ចំរៀង ។ល។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៣ មក ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ មានកំណើតឡើងវិញ បាន ផ្ដើមបោះពុម្ពផ្សាយ ម្ដងទៀតនូវ អត្ថបទ ពុទ្ធសាសនា និងទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណីជាដើម ដោយជំនួយពី << ក្រុមប្រឹក្សាពិភពលោក ជប៉ុន ស្តីពីសាសនានិងសន្តិភាព >> (The Japanese committee of the World Council for Religion and Peace (WCRP)) ពី << គណៈ កម្មាធិការជំនួយសូតូស៊ូ ជប៉ុន <<Japan Sotoshu Relief Committee for South East Asia (JRSC) >> និង <<អង្គការវិស្សកូស៊ីកៃ>> (Reisho Kosei-Kai) (៩១) ។ អង្គការ ក្រៅរដ្ឋាភិបាលជប៉ុន (JRSC) បានផ្តល់ដង្ហើមថ្មី ដល់វប្បធម៌ខ្មែរ តាំងពីយូរយារ ណាស់ មក ហើយ គឺ បាន បោះពុម្ព ឡើងវិញ នូវ សៀវភៅ មួយចំនួន ធំ ចែកជាទាន ដល់ជនភៀសខ្លួនខ្មែរ នៅជុំវិញប្រទេស ថៃ តាំងតែពីឆ្នាំ១៩៨០ មក ម៉្លោះ ដើម្បី ខ្មែរទាំងនោះ ចេះចាំវប្បធម៌ខ្លួនតទៅ ពិតមែនតែនៅឆ្ងាយពីស្រុកកំណើតក៏ដោយ ។

២) អក្សរសិល្ប៍ពីឆ្នាំ១៩៩៣ ដល់១៩៩៦

ចាប់ពីថ្ងៃ២៤ កញ្ញា១៩៧៣ មក ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឡើងគ្រងរាជ ជា លើកទីពីរ ដោយ ព្រះបាទ នរោត្តម សីហនុ វរ្ម័ន ។ ព្រះអង្គ ទ្រង់ ជាជនល្អ ទ្រទ្រង់ រក្សាការពារ រកគន្លឹះភ័ណ្ណជាតិ អក្សរសិល្ប៍ និងសម្បត្តិវប្បធម៌ជាទូទៅ ។ នៅ ឆ្នាំ១៩៧៤ អង្គការ វិស្សកូស៊ីកៃ (Reisho Kosei-Kai) បានផ្តល់ជំនួយ២៥០.០០០ ដុល្លារ អាមេរិក ទៅ៣០០.០០០ ដុល្លារ អាមេរិក សំរាប់ កសាង អាគារ ធំមួយ នៃ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ តែមិន មានទី កន្លែង អាចសង់ នៅ ឡើង ។ ព្រះមហាក្សត្រ ក៏ បាន សរសេរ បុត្រហាយ ជូន ចំពោះ នាយករដ្ឋមន្ត្រី ទី១ និងនាយករដ្ឋមន្ត្រី ទី២ ស្តីពី ការ សុំ ដីធ្លី ដើម្បី សង់អាគារ ធំ នោះ សំរាប់ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ កម្ពុជា (៩២) ។ វិជ្ជាស្ថាននេះ គឺជាជម្រកនិងជាស្ថាប័ន យ៉ាង មាំមួន អាចរក្សាការពារ សម្បត្តិវប្បធម៌ជាតិ អោយគង់វង្ស ទៅអនាគត ។ តាំងពីមាន កំណើត ឡើងវិញ ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ បានប្រសំអោយរស់ ឡើងវិញ នូវទស្សនាវដ្តី គម្ពុជ សុខុម ដោយ ការ ឧបត្ថម្ភពីអង្គការ ក្រៅ រដ្ឋាភិបាល ជប៉ុន ដូច មាន ចែងខាងលើ នេះ ហើយ និងបាន បោះពុម្ពឡើងវិញ ជាដំបូងនូវ អត្ថបទអក្សរសិល្ប៍ពុទ្ធសាសនា ។

រហូត មកដល់ ឆ្នាំ១៩៧៤ អក្សរសិល្ប៍ ហាក់ដូច ជា នៅ នឹង តាំងដំណើរ ឬ ក៏ ធ្វើ ដំណើរ ដោយយឺតៗ នៅ ឡើយ ព្រោះ អ្នកករិនិពន្ធយើងនៅ សម័យ កុម្មុយនិស្ត (៩៣) ធ្លាប់ មជ្ឈិម បក្ស ឬ គណកម្មការ នយោបាយ បក្ស គឺ ជា អក្សរសិល្ប៍ ដឹកនាំ (៩៤) ហេតុនេះហើយ បានជាស្ទើរ ទាំងឡាយ គ តាំង ដៃ ជើង ស្មារតី បញ្ហា ខ្វះការ តែង ប្រឌិត

ផ្ទាល់ខ្លួន ម្នាក់ៗ ហើយហាក់ដូចជា ខ្លះថាមពល អ្វីមួយ មករុញច្រានទៅមុខ ។ ក្នុង បច្ចុប្បន្ននេះ ប្រទេសកម្ពុជា ខ្លះរចនាសម្ព័ន្ធ បោះពុម្ពផ្សាយ ដោយ ម្យ៉ាង រោង ពុម្ព រដ្ឋ ចាស់ គំរើល ប្រើការ មិនកើត ក្រសួងលក់ លៃ អាគារ អោយ ឯកជន អស់ ។ ម្យ៉ាងទៀត កម្ពុជា នៅខ្លះ ប្រព័ន្ធទំនើប បោះពុម្ព ផ្សាយ នៅឡើយ ហើយ ឯកជន មិន ទាន់ ហ៊ានធ្វើ វិនិយោគទុន ទៅលើប្រព័ន្ធ បោះពុម្ព ផ្សាយ ដោយ មិនអាច ទាញ កំរៃ បាន គ្រប់គ្រាន់ លើវិស័យនេះ ។ អ្នក អាន អត្ថបទ អក្សរ សិល្ប៍ មាន បំនួន តិច តួច ពេក ដោយ ប្រជាជន មិនសូវ មាន ចំណង់ ចំណូល ចិត្ត អាន ហើយ នឹង ខ្លះ ការ អប់រំ បញ្ជាក់ ដោយ អ្នក មិន ចេះ អក្សរ ច្រើន ពេក ក្នុង ស្រុក ដូចមាន អត្រា អនកូរជន បង្ហាញស្រាប់ (៩៥) ។ ម្យ៉ាងទៀត ជនានុជន ចូល ចិត្ត ស្តាប់ វិទ្យុ មើល រឿង ក្នុង ទូរទស្សន៍ និង ក្នុង វីដេអូ ព្រោះ ងាយ យល់ ហើយ សប្បាយ ជាង អក្សរ សិល្ប៍ ដោយ មិន បាច់ ចេះ អក្សរ ថែម ទៀត ផង ។ ហេតុនេះ ហើយ បាន ជា ករី និពន្ធ មិន អាច មាន លទ្ធភាព រស់ នឹង សំណេរ ខ្លួន ឯង បាន ព្រោះ កំរៃ ទទួល ពី ស្នាដៃ ខ្លួន តិច តួច ពេក យក ទៅ ផ្គត់ផ្គង់ ជីវិត មិន កើត ។

នៅ ចុង ឆ្នាំ ១៩៩៥ ព្រះ ករុណា ព្រះ បាទ នរោត្តម សីហនុ បាន ចាប់ យក ព្រះ ទ័យ ទុក ជាក់ លើ ការ តែង និពន្ធ ដោយ ជួយ ជ្រោម ជ្រែង << សមាគម អ្នក និពន្ធ ខ្មែរ >> (Association of khmer writers) (៩៦) អោយ ប្រារព្ធ ការ ប្រឡង ប្រជែង អក្សរ សិល្ប៍ យក រង្វាន់ << ព្រះ សីហនុ រាជ >> លើក ទី ១ ។ ដោយ អវត្តមាន ព្រះ មហាក្សត្រ នៅ កម្ពុជា ពិធី ប្រកាស ជ័យ លាភី ជូន រង្វាន់ អក្សរ សិល្ប៍ នេះ ស្ថិត ក្រោម អធិបតីភាព សម្តេច << ហ៊ុន សែន >> ជា តំណាង ដ៏ ខ្ពង់ ខ្ពស់ នៃ ព្រះ ករុណា សម្តេច ព្រះ បាទ នរោត្តម សីហនុ វង្ស នៅ ថ្ងៃ ២២ ខែ មករា ១៩៩៦ ដែល ប្រារព្ធ ឡើង ដោយ សមាគម នេះ (៩៧) ។ ផ្នែក ប្រលោម លោក រង្វាន់ អក្សរ សិល្ប៍ << ព្រះ សីហនុ រាជ >> ចំណាត់ ថ្នាក់ លេខ ១ បាន ដល់ អ្នក រៀន ម៉ៅ សំណាង ចំពោះ រឿង រលក បោក ខ្សាច់ (៩៨) និង ចំណាត់ ថ្នាក់ ទី ១ ស្ទួន បាន ដល់ អ្នក ស្រី ឆ្មារ វណ្ណ ចំពោះ រឿង បំភ្លេច មិន បាន (៩៩) ។ ចំណែក ផ្នែក កំណាព្យ រង្វាន់ អក្សរ សិល្ប៍ << ព្រះ សីហនុ រាជ >> ចំណាត់ ថ្នាក់ លេខ ១ បាន ដល់ សុខ សុផន ចំពោះ កម្រង កំណាព្យ ពេល ពុក មិន នៅ (៩១០) និង ចំណាត់ ថ្នាក់ ទី ១ ស្ទួន បាន ដល់ កញ្ញា ម៉ុង តិសី ចំពោះ កំណាព្យ ព្រេង ជីវិត (៩១១) ។ ស្នាដៃ ទាំង នោះ បោះ ពុម្ព ផ្សាយ ឡើង ដោយ ការ ជួយ ឧបត្ថម្ភ ពី មូលនិធិ ហ៊ិន រិច បុល (Heinrich Böll Foundation) (៩១២) ជា អង្គការ

ក្រៅ រដ្ឋាភិបាល អាស៊ីម៉ង់ (N.G.O) ហើយស្នាដៃមួយ ចំនួនទៀត បោះពុម្ពផ្សាយដោយ ការ ឧបត្ថម្ភពីមូលនិធិ កាណាដា (Funded by Canada Fund) (៩១៣) ។

បន្ទាប់ពីពិធីប្រកាស ជ័យលាភី <<ព្រះសីហនុរាជ>> សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ បានប្រារព្ធ ពិធី បើកវគ្គ បណ្តុះបណ្តាល អ្នកនិពន្ធដំនាន់ទី២ នៅ ថ្ងៃ១៦ មីនា ១៩៩៦ ក្រោម អធិបតីភាព សម្តេចព្រះរាជបុត្រី ព្រះវៀម ទេពត្តម បុត្រាទេវី (៩១៤) ។ នេះជាសក្ខីភាព បញ្ជាក់ថា អក្សរសិល្ប៍កំពុងតែបោះជំហានទៅរកទិសដៅ មួយមិនខាន។

នៅ ប្រទេស បារាំង វិទ្យុ បារាំង អន្តរជាតិ បានប្រារព្ធ ការ ប្រឡង យក រង្វាន់ អក្សរសិល្ប៍ផ្នែក កំណាព្យ នៅ ឆ្នាំ១៩៩៤ (៩១៥) ។ ចំណែក <<សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅ បរទេស>> (A.E.K.E) (៩១៦) បានធ្វើរាត្រីសមោសរជាច្រើនលើក ដើម្បីអោយបានកំរៃ ខ្លះៗ យក ជាជំនួយឧបត្ថម្ភ ការ ផ្តល់រង្វាន់ និងការ បោះពុម្ព សៀវភៅ <<ជ័យ លាភី រង្វាន់ សន្តិភាព>> (៩១៧) ។ ការ ប្រកាសប្រឡងយកជ័យ លាភីនេះ ផ្ដើមឡើងនៅ ឆ្នាំ១៩៩៥ ហើយពេល បញ្ចប់ការទទួលស្នាដៃ អក្សរសិល្ប៍ គឺ ចាប់ពី ថ្ងៃ១៨ ឆ្នាំ១៩៩៦ ។ <<សមាគម អ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅ បរទេស>> បានរៀបចំ គណៈកម្មការ មេប្រយោគ កំណែ ស្នាដៃ អក្សរ សិល្ប៍ទាំងឡាយ នៅ ឆ្នាំ១៩៩៧ ដោយមាន បណ្ឌិត ឃឹម ចុកឌី ជាប្រធាន កិត្តិយស កំណែ អក្សរសិល្ប៍ដើម្បីយក <<ជ័យ លាភី រង្វាន់ សន្តិភាព>> (៩១៨) ។

៣) អក្សរសិល្ប៍ពីឆ្នាំ១៩៩៧ ដល់ បច្ចុប្បន្ន

សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅ បរទេស បានប្រកាស <<ជ័យ លាភី រង្វាន់ សន្តិភាព ១៩៩៧>> នៅរវាងខែកញ្ញា ។ ចំណាត់ថ្នាក់ លេខ១ បាន ដល់ លោក ឡើង គឹម ហិរិទ (៩១៩) នៅ បារាំង ចំពោះប្រលោមលោក មានចំណងជើងថា << ក្រឡេកមើលភ្លើងឆេះស្រុកខ្មែរ ...ពីត្រើយម្ខាង>> (៩២០); ចំណាត់ថ្នាក់ លេខ២ បាន ដល់ លោក ឆ្លើម ជាមឡេង នៅ បាត់ដំបង ចំពោះ ប្រលោមលោក << ឈាមភក្តី>> (៩២១); ចំណាត់ថ្នាក់ លេខ៣ បាន ដល់ លោក នឹម ឆន់ នៅ ភ្នំពេញ ចំពោះ ប្រលោមលោក << សំណោក ជីវិត >> ហើយនិង រង្វាន់ កិត្តិយស ៣ទៀត ដែលជារង្វាន់លើកទឹក ចិត្តរបស់ <<សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅ បរទេស >> ជូន ចំពោះ អ្នកនិពន្ធខ្មែរនៅក្នុងស្រុក ។ ការប្រគល់ ជ័យលាភី ពានរង្វាន់ អក្សរសិល្ប៍ សន្តិភាព លើកទី១ បានប្រារព្ធ នៅទីស្នាក់ការ កណ្តាល សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ ដែល មាន ទីស្នាក់ការ នៅ ក្នុងវត្ត បទុមវតី កាលពីថ្ងៃ២ កញ្ញា១៩៩៧ (៩២២)។ ប៉ុន្តែ ការ ចែក ពាន

រង្វាន់អក្សរសិល្ប៍ សន្តិភាព លើកទី១ នេះ នៅប្រទេសបារាំងប្រារព្ធនៅ ថ្ងៃទី១ ឧសភា ១៩៩៨ ប៉ុណ្ណោះ ។

នៅ កម្ពុជាវិញ ក្នុងដើមឆ្នាំ១៩៩៧ សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ បានផ្ដើម រៀបចំ ធ្វើការ ប្រឡងយក << រង្វាន់ អក្សរសិល្ប៍៧ មករា >> ក្រោម អធិបតីភាព សម្តេច ហ៊ុន សែន នាយក រដ្ឋមន្ត្រី ទី២ នៃ រាជ រដ្ឋាភិបាល កម្ពុជា និងជំទាវ ប៊ុន រ៉ានី ។ ចំណាត់ថ្នាក់ លេខ១ ខាង ប្រលោមលោក បានជូន ចំពោះ លោក អុនសុខ ហាន ដែលបាននិពន្ធ រឿង ថ្ងៃមិនរុះរាយ (ឡូ២៣) ។

នៅ ថ្ងៃ១៧ ធ្នូ ឆ្នាំ១៩៩៧ សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ បាន រៀបចំ ធ្វើពិធី ប្រកាស ជ័យ លាភី ជូនរង្វាន់ << ព្រះសីហនុរាជ >> លើកទី២ ក្រោមអធិបតីភាព ព្រះ អគ្គមហេសី ព្រះ មុនីនាង សីហនុ ។ បន្ទាប់មក អ្នក កវីនិពន្ធ ដែលជាប់ចំណាត់ថ្នាក់នានា បានចូលគាល់ព្រះ មហាក្សត្រ នៅ ថ្ងៃ២៣ ធ្នូ ១៩៩៧ ។

ក្នុងរយៈពេល ពី ឆ្នាំ១៩៩៧ មក ដល់ បច្ចុប្បន្ន នេះ អ្នក កវី និពន្ធខ្មែរ នៅ បរទេស ពិតមែន តែ នៅ ឆ្ងាយ ពី ស្រុក កំណើត ឬ បិតក្នុង សភាពលំបាក នៃ ជីវិត នៅ តតិយ ប្រទេស ក៏ដោយ ក៏មិន នៅ ឱបដៃ នៅ ស្បៀម មិនគិតគូរ ទៅ ស្រុក ទេស នោះ ទេ ។ អ្នក កវី និពន្ធ ខ្មែរ ខ្លះៗ បាន ខិតខំ សរសេរ ជា កំណាព្យ ប្រលោមលោក សិក្សាកថា នានា ចង់ ផ្សព្វផ្សាយ អោយ ទៅដល់ បងប្អូន និងប្រជាជន ខ្មែរ ទាំងមូល នៅ កម្ពុជា និង នៅ បរទេស (ឡូ២៤) ។

ក្នុង ឆ្នាំ ១៩៩៧ - ១៩៩៩ នេះ នៅ បរទេស ដូចជា អាមេរិក អឺរ៉ុប ជប៉ុន ជាដើម ខ្មែរ អ្នក ចេះដឹង យើង នៅ តែ មាន សមានចិត្ត ចង់ ផ្សព្វផ្សាយ ចំណេះដឹង ខ្លួន ម្នាក់ៗ ទៅជា ប្រជាជន ខ្មែរ ជាទូទៅ ។ នៅ អឺរ៉ុប ជាពិសេស នៅ ប្រទេសបារាំង អ្នកស្រាវជ្រាវ ខ្មែរ ខំសរសេរ សិក្សាកថា ជាភាសាជាតិ ក្នុងគោល បំណង អោយ សិស្ស និងនិស្សិត ខ្មែរ ក្នុង ស្រុក ដែលមិនចេះ ភាសាបរទេស បានក្រេបជញ្ជក់ ចំណេះដឹង បែបវិទ្យាសាស្ត្រផង (ឡូ២៥) ហើយ អ្នកនិពន្ធ ក៏បាន ខំតែងប្រឌិត អត្ថបទ អក្សរសិល្ប៍ដែរ (ឡូ២៦) ។

លោក ទួន គន ជា អតីតសាស្ត្រាចារ្យ សកលវិទ្យាល័យ វិចិត្រសិល្បៈ កម្ពុជា និង អតីត សាស្ត្រាចារ្យ ភាសា ខ្មែរ នៅ សកលវិទ្យាល័យ តូក្យូ (Tokyo University of Foreign Studies) ហើយ សព្វថ្ងៃ ចូលនិវត្តន៍ ត្រឡប់ទៅរស់នៅ សហរដ្ឋ អាមេរិក វិញ លោក បាន ផ្សាយស្នាដៃ៧ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ នេះ គឺ កម្រង អត្ថបទ អក្សរសិល្ប៍ (សិក្សាកថា និង កំណាព្យ) និង

រឿងល្ខោន២ ទៀត ដោយមាន ខ្សែអាត់ ថត ភ្ជាប់ ផង(១២៧) ដោយ ចង់ អោយ ប្រជាជន ខ្មែរ ទូទៅ ចងចាំនូវ សោកនាដកម្ម នៅ សតវត្សទី២០ ដើម្បី ចៀសវាង កុំ អោយ រឿងនេះ កើត មាន ឡើងវិញ ទៀត នៅ កម្ពុជា ។ នៅ ប្រទេស ជប៉ុន មាន ការ តែង ទិពន្ធ ជា ភាសា ខ្មែរ ផ្នែក ប្រលោមលោក(១២៨) និង សិក្សា កថា (១២៩) ដែរ ។

សព្វថ្ងៃ មជ្ឈមណ្ឌល ឯកសារ ស្រាវជ្រាវ អារ្យធម៌ខ្មែរ(១៣០) ដែល ចាប់ កំណើត ដំបូង នៅ ក្រុង ប៉ារីស ប្រទេស បារាំង ហើយ ដោយ ឯ.ឧ ប្រធាន ទុតណារ៉ាង បាន ត្រឡប់ ទៅ ធ្វើ រដ្ឋ មន្ត្រី ក្រសួង វប្បធម៌ និង វិចិត្រសិល្បៈ នៅ ភ្នំពេញ រហូត មក ដល់ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ១៩៩៨ គឺ ពេល ដែល ជាប់ ឆ្នោត ជា តំណាង វាស្ត្រ នៅ តំបន់ ក្រចេះ ។ ហេតុនេះ ហើយ បាន ជា មជ្ឈមណ្ឌល នេះ នៅ ទីនឹង ដោយ ព្រួញ ចោល សកម្មភាព មួយ រយៈ ពេល គឺ ពី ឆ្នាំ ១៩៩០ រហូត មក ដល់ ឆ្នាំ ១៩៩៩ ។ សព្វថ្ងៃ មជ្ឈមណ្ឌល ឯកសារ ស្រាវជ្រាវ អារ្យធម៌ ខ្មែរ បាន ផ្តើម សកម្មភាព ឡើងវិញ គឺ ចាប់ បោះ ផ្សាយ ឡើងវិញ នូវ ទស្សនាវដ្តី កូន ខ្មែរ ជា ភាសា ជាតិ និង ទស្សនាវដ្តី សិក្សា ខ្មែរ (១៣១) ជា ភាសា បស្ចឹម ប្រទេស និង ភាសា ខ្មែរ ហើយ ថ្មីៗ នេះ បាន បោះ ពុម្ព ឡើងវិញ នូវ ប្រលោមលោក ចាស់ មួយ សរសេរ ឡើង ដោយ អ្នក ស្រី ស៊ុយ ហ្វេង នៅ ឆ្នាំ ១៩៩៧ (១៣២) ដោយ មាន បន្ថែម អារម្ភ កថា លោក ប្រធាន នៃ មជ្ឈមណ្ឌល នេះ ផង ដែរ ។

៤) សិក្សា កថា អត្ថបទ វិទ្យា ខ្លះៗ

ប្រលោមលោក រលក បោក ខ្សាច់ និង ពន្លឺ ដោយ អ្នក ស្រី ម៉េរី សំណាង (១៣៣) ដែល បាន ទទួល រង្វាន់ អក្សរ សិល្ប៍ ចំណាត់ ថ្នាក់ លេខ ១ ។ ស្នាដៃ នេះ មាន កថា មុខ ដោយ អ្នក ស្រី បណ្ឌិត ហេម៉ា ហ្គូណាទីលាក់ (Hema Goonatilake) ជា តំណាង មូលនិធិ Heinrich Böll សំដែង សេចក្តី គោរព សរសើរ ដល់ កវី-និពន្ធនារី ខ្មែរ បន្ទាប់ មក មាន វាចា លោក យុទ្ធ ជា ប្រធាន សមាគម អ្នក និពន្ធ ខ្មែរ ដោយ រាយ នាម អ្នក និពន្ធ ដែល បាន ទទួល ជ័យលាភី និង អំណរគុណ ផ្សេងៗ ហើយ នឹង វាចា អ្នក និពន្ធ ។ រលក បោក ខ្សាច់ សរសេរ ក្នុង វចនាបទ ល្អ ងាយ យល់ អ្នក អាន អាច ចាប់ សេចក្តី រឿង បាន ស្រួល ។ រឿង នេះ ចែក ជា ៧ វគ្គ គឺ ជា ស្នាដៃ នារី ពោរពេញ តំនិត ស្រ្តី និយម អោយ តម្លៃ ដ៏ មុះ មុត ទៅ លើ ប្រពៃណី ទំនៀម ទម្លាប់ ខ្មែរ ការ ពារ ដោយ តួ អង្គ យុវ នារី កញ្ញា បុស្សិ បា ។ នាង បាន ខំ តស៊ូ ពុះពារ ហើយ បាន សម្រេច ជោគជ័យ លើ កិច្ច អនាចារ នៃ សង្គម ទំនើប ដែល ពោរពេញ ដោយ ការ កេងប្រវត្តន៍ និង ពេស្យា ចារ ជា ដើម ។

ចំពោះប្រលោមលោក ដែលបានទទួល រង្វាន់ អក្សរសិល្ប៍ << សន្តិភាព ១៩៩៧ >>
ក្រុងប៉ារីស ចំណាត់ថ្នាក់ លេខ១ គឺរឿង<< ក្រឡេកមើល ភ្លើងឆេះ ស្រុកខ្មែរ ... ពីត្រើយ ម្ខាង >>
និពន្ធដោយលោក ខៀវ គឹម ឆាន គណៈមេប្រយោគ បានធ្វើ សេចក្តីសង្កេត ខ្លះៗ ដូច តទៅ
នេះ ៖

១) << បង្ហាញ សក្ខីភាព និងប្រវត្តិ ផ្ទះខ្មែរ នៅ បូរី សាកលវិទ្យាល័យ ប៉ារីស និង
ជីវភាព ទំនាក់ទំនង និងទំនោរ នយោបាយ នានានៃក្រុមនិស្សិតខ្មែរ នៅប្រទេសបារាំង ។

<<- អនុស្សាវរីយ៍ អតីតនិស្សិតខ្មែរ នៅបរទេស ដែលត្រឡប់ទៅស្រុកខ្មែរ ក្នុង
សម័យ ប៉ុល ពត ។

<<- ឧត្តមគតិ តំរិះ រក សន្តិភាព តាមរយៈតួអង្គ >> (បណ្ឌិត ឃីង ហុកឌី) ។

២) << អ្នកនិពន្ធមានទស្សនៈប្រាកដនិយម ក្នុងការវិនិច្ឆ័យទៅលើ ឈុត សោកនាដកម្ម
ក្នុងសាវតារ បច្ចុប្បន្ន នៃ ភូមិ ដែល សរសេរ ដោយ អក្សរ លោហិត ។

<< ពាក្យពេចន៍ មានរស ជាតិពិរោះ និង កំប្លែងស្នូត តំរូវ នៅតាមឆន្ទៈ និង មនោ
សញ្ចេតនា របស់ តួអង្គទាំងពីរ ដែល ចង់ ជំនះ ព្រហ្មលិខិត >> (គឹម ខុនឌី)

៣) << អ្នកនិពន្ធ មាន ស្មារតី ប្រាកដនិយម លាយឡំ ជាមួយ រឿង នយោបាយ ក្នុង
អតីតកាល និង បច្ចុប្បន្ន កាល លាយឡំ វប្បធម៌ ខ្មែរខ្លះ ។ អ្នកចូលចិត្ត ចង់ ដឹងរឿង មុន
ឆ្នាំ១៩៧០ និង ក្រោយ ឆ្នាំ១៩៧០ អាច ក្រេបរសជាតិ សាច់រឿង ។ ជាពិសេស ភាពពិត
នៅ ក្នុងផ្ទះ ខ្មែរ មុន ឆ្នាំ១៩៧០ >> (ទុតឈឿម) ។

៤) << ឆ្លុះព្រឹត្តិការណ៍ ពិតជាក់ស្តែង របស់និស្សិត ខ្មែរ ក្នុងផ្ទះ ខ្មែរ នាទីក្រុងប៉ារីស ។

<<- ប្រវត្តិស្នេហា ប្រកប ដោយ ការ ភ្ញាក់ រតក់ ចំពោះ ហេតុ និង អំពើ កន្លងមក ។

<<- សាច់រឿង មាន ខ្លឹមសារ មាន ឧត្តមគតិ ជា រឿង ល្អ អាច ចាត់ទុក ជា ចំណី
អារម្មណ៍ ថ្មី សំរាប់ យុវជន ជំនាន់ ក្រោយ ។

<<- អហិង្សា ការ មាន គំនិត សាមគ្គី បេះលះ បង់ការ ប្រណែននិទ្ទា ឈ្នានីស គំនិត
ស្វែងរក រក សេចក្តី សុខ សន្តិភាព ដែល តួអង្គ ឯក ក្នុង រឿង នេះ បាន ប្រព្រឹត្ត នៅ ក្នុង
ដំណើរ ជីវិត គឺ ជា វិវភាព មួយ កម្រ ដូច ប្រទេស... >> (អ្នកស្រី ម៉ិចសេឡាឆាន) ។

ក្រោយ ឆ្នាំ១៩៩៦ មក កម្ពុជា បាន ទទួល បទពិសោធន៍ ច្រើន ទាំង លើ ផ្នែក នយោបាយ
និង សេដ្ឋកិច្ច គឺ ម៉ឺនពត បាន ស្លាប់ ចលនា ខ្មែរ ក្រហម រលត់ ជីវិត សម្តេច នរោត្តម រណឫទ្ធិ និង
សម្តេច ឡាន សែន ជា នា គ្នា មក រស់ នៅ ក្នុង ប្រព័ន្ធ នយោបាយ និង អំណាច រួម ហើយ

ប៉ុន លេង្វីន (អតីតអគ្គលេខាធិការ សមាគមអ្នកនិពន្ធ កម្ពុជា) **វិទ្យុឯកភ័ក្តិ** ប្រលោមលោក ផ្នែក ជីវិត លោក ភ្នំពេញ ១៩៩៥ កម្រាស់១៤៧ទំព័រ; **រន្ទះដាច់ពន្លឺយ៉ាត** ប្រលោមលោក ផ្សងព្រេង ផ្នែក យុទ្ធកុន ភ្នំពេញ១៩៩៥ ពីរភាគ; **ផ្លូវសត្វ** ភ្នំពេញ១៩៩៥ បីភាគ; **អំពិលអំពែត** ភ្នំពេញ១៩៩៥ កម្រាស់១២៤ទំព័រ; **ព្រាយក្តាមស្រទៃ** ភ្នំពេញ ១៩៩៧ កម្រាស់១១១ទំព័រ។ **ខ្ញុំករណាល់** រឿង **ខុសចំណង** ភ្នំពេញ១៩៩៦ កម្រាស់២៤ទំព័រ; **ស្វែងយល់អក្សរសិល្ប៍ស្នេហាបែបខ្មែរ** **ខុន** ភ្នំពេញ១៩៩៦ កម្រាស់៧៤ទំព័រ។ ជ័យចាប **កំរងពាក្យបណ្តោះអាសន្ន** ភ្នំពេញ១៩៩៥ កម្រាស់៣២ទំព័រ។

(៩៤) ចំពោះបញ្ហានេះ សូមអាន សេចក្តីពិស្តារក្នុង អត្ថបទ ជាភាសា បារាំង របស់លោក**តូចឈួន** មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ ក្នុងក្រសួងវប្បធម៌ និងវិចិត្រសិល្បៈ Tauch Chhuong, << Les publications au Cambodge après 1990 >> , in Pierre L.Lamant (éd) , Bilan et perspectives des études khmères (langues et culture) , Actes de Colloque de Phnom Penh 29-30 -1er décembre 1995 , Paris , L'Harmattan , 1997, p 43-62. លោក**តូចឈួន** បានបោះពុម្ពផ្សាយឡើងវិញនូវសៀវភៅដែលលោកសរសេរនៅមុនឆ្នាំ១៩៧៥ **ធាតុដ៏បង្កប់នូវសេចក្តីស្នេហា** បោះពុម្ពផ្សាយក្រោមការឧបត្ថម្ភនៃ មជ្ឈមណ្ឌល បូព៌ា-បស្ចិម ក្រុង ហូលូលូ រដ្ឋហាវៃ ភ្នំពេញ១៩៩៤ កម្រាស់២៣៣ទំព័រ; សៀវភៅនេះ បកប្រែជាភាសាអង់គ្លេស Battambang during the time of the Lord Governor , translated by Hin Sithan , Carol Morthland and Judy Ledgerwood, publications Funded East Center Honolulu Hawaii, Phnom Penh 1994 , 143 p.

(៩៥) អត្រាអ្នកមិនចេះអានមាន ចំនួន ៦២% នៅប្រទេសកម្ពុជា សូមអាន << Une presse peu lue >>, la lettre de Reporters sans frontières 7 , n° 85,24 Juin 1996.

(៩៦) លោក**យូឃូ** បានពង្រឹងឡើងវិញ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ នូវ<< សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ>> បែបសម័យសង្គមរាស្ត្រ ទិយម ដែលមិនមែនជាសមាគម ផ្លូវការ បង្កើត ឡើងក្រោម រដ្ឋាភិបាល កុម្មុយនិស្ត នៃសាធារណរដ្ឋ ប្រជាមានិត កម្ពុជា ក្នុងរយៈពេលឆ្នាំ១៩៨០-១៩៩០ ទេ ។ លោក**យូឃូ** នៅជាប្រធាន សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ ពីឆ្នាំ១៩៩៣ ដល់១៩៩៦ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩៧ មក លោក**ជ័យចាប** (អតីតសាស្ត្រាចារ្យ អក្សរសិល្ប៍ខ្មែរ នៅសកលវិទ្យាល័យភ្នំពេញ ហើយសព្វថ្ងៃ មានតួនាទីជាអនុរដ្ឋលេខាធិការក្រសួងអប់រំជាតិ) បានឡើងធ្វើជាប្រធានហើយលោក**យូឃូ** ជាអនុប្រធានទី១។

(៩៧) សូមអានទស្សនាវដ្តីអ្នកនិពន្ធខ្មែរ លេខ២ ខែវិច្ឆិកា ១៩៩៥ ទំព័រ៣-៦ ។ << ពិធីប្រកាសលទ្ធផល និង ជូនរង្វាន់ស្នាដៃ អក្សរសិល្ប៍ព្រះសីហនុរាជ>> សារពត៌មានរស្មីកម្ពុជា ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ទី២៥ ខែមករាឆ្នាំ១៩៩៦;<< លេខ ១ ពីរនាក់>> សារពត៌មានរស្មីកម្ពុជា ថ្ងៃសៅរ៍ទី២៧ ខែមករាឆ្នាំ១៩៩៦;<< ស្លឹកឈើ ដុះចេញពីតល់>> សារពត៌មាន រស្មីកម្ពុជា ថ្ងៃទី២៨ ខែមករាឆ្នាំ១៩៩៦;<< សុខសុខន កវី បានរង្វាន់ មាស>> សារពត៌មានរស្មីកម្ពុជា ថ្ងៃទី៣១ ខែ មករាឆ្នាំ១៩៩៦ ។

(៩៨) **ម៉េរ៉ូសំណាង** រលកខ្សាច់(The waves)ភ្នំពេញ ការផ្សាយរបស់ សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ ១៩៩៦ កម្រាស់ ១៤៥ ទំព័រ។ សូមអានអត្ថបទអ្នកស្រី **ខុន សម្បត្តិ** << នេះគឺ ការងារប្រចាំថ្ងៃរបស់អ្នកស្រី>>

(៩៩) **ចំរាប់ វណ្ណៈអក្សរ** បំភ្លេចមិនបាន **ភ្នំពេញ ការផ្សាយរបស់ សមាគម អ្នកនិពន្ធខ្មែរ ១៩៩៦ ; កម្រាស់៦៨៧ទំព័រ។**

(៩១០) **សុខ-សុខន** កំណាព្យ ពេលពុកមិននៅ (As Father is away) ភ្នំពេញ **ការផ្សាយរបស់ សមាគម អ្នកនិពន្ធខ្មែរ ១៩៩៥; កម្រាស់៨៦ទំព័រ។**

(៩១១) កញ្ញា **ប៉ុន ពិសី** កំណាព្យ ល្ខោនជីវិត (The theater of Life) ភ្នំពេញ **ការផ្សាយរបស់ សមាគម អ្នកនិពន្ធខ្មែរ ១៩៩៦; កម្រាស់៧០ទំព័រ។ សូមអាន អត្ថបទ អ្នកស្រី ប៉ុន វណ្ណៈ**

<<នាង បេន សរសេរ កំណាព្យ តាំងពី អាយុ ៨ ឆ្នាំ (She has composed poem since she was 8 years old " សម្លេង ស្ត្រី ខ្មែរ " (khmer women's Voice) ទស្សនាវដ្តី ២ ភាសា លេខ ៥/៧៦ ទំព័រ ១៨-២៣) ។

(១២) Cf. Klairung Amratisha, The Cambodian Novel : A study of its Emergence and Development , University of London , School of Oriental and African Studies , Ph.1998,p328.

(១៣) ប្តី និង ការព្រួយ រឿង ភក្តីស្នេហា (Loyal love) ភ្នំពេញ ឧបត្ថម្ភដោយមូលនិធិ កាណាដា ការផ្សាយ របស់សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ ១៩៩៧ កម្រាស់១១៦ ទំព័រ។

(១៤) << ពិធី បើកវគ្គ បណ្តុះបណ្តាលអ្នកនិពន្ធជំនាន់ទី២ >> ទស្សនាវដ្តី អ្នកនិពន្ធខ្មែរ លេខ ៣ ខែកុម្ភៈ ១៩៩៦ ទំព័រ៤-១០ ។

(១៥) ចំណាត់ថ្នាក់លេខ១ អុនសំរោង (កំណាព្យ៖ កម្ពុជាក្វិមិកំណើតខ្ញុំ) លេខ២ ចិនសុត្តន្ត (បណ្តាំឪពុកទុក ឱ្យកូន) លេខ៣ ជួនជា (អាងអន្តរាយស្តាយខ្លួន) ។ល។

(១៦) សមាគមនេះ មាន កំណើត ចាប់តែ ពី ឆ្នាំ ១៩៨៩ មក ម៉្លោះ មាន អ្នកស្រី ប៊ុន សុទ្ធារ៉ាន ជាប្រធាន អនុប្រធាន៖ លោក ជុន ខែ និង អ៊ុន ហួត អគ្គលេខាធិការ៖ ជៀប គឹម ហិរិ ទិប្រឹក្សា មាន៖ អ្នកស្រី ស៊ុយ ហៀង លោក ប៊ិន វិល្លា ឃីង ហុក ធី សុទ្ធប៊ុលីន និង ខួន គឹម ធី ។

(១៧) << សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរនៅបរទេស >> បានធ្វើពិធី មិត្តភាព សាមគ្គីភាព នៅ ពេលថ្មីៗ នេះ គឺ នៅ ថ្ងៃ ១៤ មិថុនា ១៩៩៦ នៅ ប៉ារីស ទី១៣ ។

(១៨) បណ្ឌិត ឃីង ហុក ធី ប្រធានកិត្តិយស លោក ខួន គឹម ធី អនុប្រធានកិត្តិយស អ្នកស្រី ប៊ុន សុទ្ធារ៉ាន ប្រធាន សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរនៅបរទេស និង សមាជិក ៨ នាក់៖ លោក ជុន ខែ លោក ខុន ឈឿម លោក ជា ម៉ូណា កញ្ញា លី គៀង ខា ហួន ថាវី វេជ្ជបណ្ឌិត គាសិ សារីមី ធី (ប្រធាន សមគម ឧសថការី ខ្មែរ នៅប្រទេសបារាំង) អ្នកស្រី យុន ថាវី វេជ្ជ បណ្ឌិត ត្រាន់ សេង (ប្រធាន សមាគមវេជ្ជបណ្ឌិត ខ្មែរនៅបរទេស) វេជ្ជ បណ្ឌិត ឡាន គឹម សុខ ។

(១៩) ជៀប គឹម ហិរិ កើត នៅ ថ្ងៃ ១៨ ធ្នូ នៅ ឃុំ ស្ទឹង ស្រុកត្បូង ឃុំ ខេត្តកំពង់ចាម ។ ក្រោយពី ប្រឡង ជាប់ មធ្យមសិក្សា ប័ត្រ ទី២ លោក បាន សិក្សា ចប់ នៅ មហាវិទ្យាល័យ ក្សេត្រសាស្ត្រ ចំការដូង ជំនាន់ទី១ ផ្នែក បសុពេទ្យ ។ បន្ទាប់ មក បាន អាហារូបករណ៍ មក មន្ត្រី ការ សិក្សា ក្នុង ប្រទេស បារាំង បាន សញ្ញាប័ត្រ ៤ ទៀត នៅវិទ្យាស្ថាន ជាតិ ក្សេត្រសាស្ត្រ (Instiutut national agronomique Paris Grignon) និង វិទ្យាស្ថាន នានា ទៀត នៅ ក្រុង ប៉ារីស ។ ចំពោះ រង្វាន់ ជាប្រាក់ លោក បាន ប្រគល់ ជូន ជាវិភាគ ទាន ដល់ សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅបរទេស វិញ ។

(២០) ជៀប គឹម ហិរិ ក្រឡេក មើល ភ្លើង ឆេះ ស្រុក ខ្មែរ... ពី ត្រើយ ម្ខាង , ប៉ារីស ការផ្សាយ ពី សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅបរទេស ១៩៩៧ កម្រាស់ ១៦៩ ទំព័រ ។

(២១) ត្រៀម ជា បណ្ឌិត ឈាម ភក្តី ប៉ារីស ការផ្សាយ ពី សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅបរទេស ១៩៩៧ កម្រាស់ ៦០ ទំព័រ ។ លោក ជា ពេទ្យ នៅ ខេត្ត បាត់ដំបង ។

(២២) សូម អាន កាសែត កម្ពុជា ថ្ងៃ នេះ លេខ ០១០៨ ថ្ងៃ ០៤-០៥-កញ្ញា ១៩៩៧ និង ភ្នំពេញ ថ្មី លេខ ៣២ ថ្ងៃ ១២-១៣ កញ្ញា ១៩៩៧ ។

(២៣) សូម អាន ទស្សនាវដ្តី អ្នកនិពន្ធខ្មែរ លេខ ៧ ខែ មករា ១៩៩៧ ទំព័រ ១-១៥ ។

(២៤) សូម អាន បញ្ជី សៀវភៅ ក្នុង អត្ថបទ សិក្សា ឃីង ហុក ធី << អក្សរ សិល្ប៍ ខ្មែរ ក្រោយ ឆ្នាំ ១៩៩០ >> , in: Sorn Samnang (Ed.), Knowledge of the past and its contributions to the rehabilitation and reconstruction of Cambodia , Vol II , Proceedings of International Conference on Khmer Studies, Phnom Penh, 26-30 August 1996, សាកលវិទ្យាល័យ ភូមិន្ទ ភ្នំពេញ មិថុនា ១៩៩៩ ។

(្រ២៥) **យីងហុកឌី** ទិដ្ឋភាពនៃអក្សរសាស្ត្រខ្មែរ (Aperçu général sur la littérature khmère) , Paris, L'Harmattan ,1997,206pages, **រស់ចន្ទ្រាបុត្រ** ប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរ ភាគ១ (ភាគរឿងព្រេង និងទាន និង តាម រយៈសិលាចារឹក) ចំណងជើង ជា ភាសា បារាំង Histoire du Cambodge , Partie légendaire et lapidaire , Paris , L'Harmattan, 1998, 290pages.

(្រ២៦) អ្នកស្រី **វ៉ាន់ឌីអាយខេង**, រឿងអាថ៌កំបាំងនៅភូមិព្រែករលួស, Québec, Editions Apsara, 1997, 350 ទំព័រ (អ្នកស្រីជាភរិយាលោក**វ៉ាន់ឌីកាអុន** បាននិពន្ធនៅក្រុងប៉ារីសក្នុងឆ្នាំ១៩៩៥ ។ រឿងនេះមានទាំងអស់២៣ជំពូកលាតត្រដាងនូវបុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់គូអង្គ១២នាក់ដែលរស់នៅកសិដ្ឋានមួយនៅភូមិព្រែករលួសក្នុងខេត្តកំពង់ចាម...។

(្រ២៧) សូមអាន**ទួនកន** កម្រងអត្ថបទ , Long Beach , ១៩៩៩, ៨៤ទំព័រ, រឿងប្រាលីងចងពៀរ ចំណងជើងជាអង្កេស, The Dead Accuse Long Beach , ផ្នែកកសិណនៃកាលសោកនាដកម្ម សតវត្សទី២០, ១៩៩៩, ៤៩ទំព័រ + ខ្សែអាត់ NK 61834; រឿង ប្រាលីង យុត្តិធម៌, ចំណងជើង ជា អង្កេស Prisoners , Long Beach ផ្នែកកសិណនៃ កាលសោកនាដកម្ម សតវត្សទី២០, ១៩៩៩, ៤៣ទំព័រ+ ខ្សែអាត់NK 61835 (រឿង ល្ខោន ជា ភាសាខ្មែរ លាយ អង្កេស) ។ លោក**ទួនកន** អតីតសិស្សលោក**ហង្សធុនហាវ** (១៩២៦-៧៥) ជាអតីតសាស្ត្រាចារ្យវិចិត្រសិល្បៈ និងអតីតនាយករដ្ឋមន្ត្រី (១៩៧២-៧៣)។ លោក បានសិក្សាក្នុងជំនាន់ជាមួយ ឧបនេដុន និង ឧបហង្សធុន ទាំងពីរនាក់ សុទ្ធតែ ជាអតីតរដ្ឋមន្ត្រី ក្រសួង វប្បធម៌ និងវិចិត្រសិល្បៈ នៃរដ្ឋាភិបាល សាធារណៈរដ្ឋ ប្រជាមានិត កម្ពុជា ហើយ សព្វថ្ងៃ នេះ មាន តួនាទីសំខាន់ៗទៀត ។

(្រ២៨) **ប៉ែនសេដ្ឋាន** ក្រោមមេឃខៀវនៃអង្គរវត្ត ប្រលោមលោក តូក្យូ ១៩៩៩ , ២០៥ ទំព័រ ។

(្រ២៩) **ទួន កន** << ល្បង សិក្សា រឿង ផ្កា ស្រពោន >> , Cambodian Studies, Edited by Yasuyuki SAMAMOTA & Makoto MINEGISHI , n° 2, 1999, p.27-33 ។ សព្វថ្ងៃ មានអ្នកស្រាវជ្រាវ ជំនាន់ក្រោយ មានចំណេះដឹង យ៉ាង ច្បាស់ លាស់ ផ្នែក ភាសា ខ្មែរ ដូចជា**តូមុកូអុកាដា** (Tomoko OKADA) និង **ហ៊ីរ៉ូមី អ៊ីអេដា** (Hiromi UEDA) ជាដើមនេះ ហើយដែលជាសេចក្តីសង្ឃឹមថា ខេមរវិទ្យា នឹងដុះដាល នៅប្រទេសជប៉ុនទៅថ្ងៃមុខ ។

(្រ៣០) សមាគមនេះកើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៧៨ ស្របតាមច្បាប់ បារាំង១៩០១ ។

(្រ៣១) ទស្សនាវដ្តី សិក្សាខ្មែរ បង្កើតជាដំបូងដោយបណ្ឌិត **យីងហុកឌី** ជា បាងហ្វាង ដឹកនាំពីឆ្នាំ១៩៨០ ដល់ ១៩៨៣ ។

(្រ៣២) អ្នកស្រី**ស៊ុយហ្វៀង** វាសនានៃនាងណាត្រី ភ្នំពេញ មជ្ឈមណ្ឌល ឯកសារស្រាវជ្រាវអារ្យធម៌ខ្មែរ ១៩៩៩, ៨៥ ទំព័រ ។ ចំពោះអ្នកនិពន្ធរូបនេះ សូមអាន KHING Hoc Dy , Ecrivains et expressions littéraires du Cambodge au XXème siècle , Paris ,1993, p.81-85.

(្រ៣៣) កើតនៅថ្ងៃ០៧/០២/១៩៥៩ បានសិក្សារហូតដល់ថ្នាក់ទី១ នៅសម័យមុនឆ្នាំ១៩៧៥ ។ ទីពុក ឈ្មោះ **ម៉ៅសោម** ជាសាស្ត្រាចារ្យក្នុងសម័យសង្គមរាស្ត្រនិយម ហើយបានស្លាប់នៅសម័យ **ម៉ុលតត** ។ អ្នកស្រី ផ្តើមសរសេរ ប្រលោមលោកចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៨៣ មកតែបានទទួលការបោះពុម្ពផ្សាយក៏ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩០ នូវប្រលោមលោក ទី១ មានចំណងជើងថា <<ខ្សែ ក បន្ទាត់ គជ >> ។ បន្ទាប់មកអ្នកស្រីបានសរសេររឿងសំរាប់ថតខ្សែភាពយន្ត ផ្សាយក្នុងទូរទស្សន៍ និងថតខ្សែភាពយន្តវិដេអូ គឺជាអ្នកនិពន្ធនារី ម្នាក់ដែលមានលទ្ធភាពអាចរស់បាននឹងសំណេរ ដោយទទួលកំរៃ ប្រហែល ២០០ ដុល្លារ អាមេរិក ក្នុង១ ខែ ។ (តាមសេចក្តីសម្ភាសន៍ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៦ នៅស្នាក់ការ សមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ) ។

